

ความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติ ในการผลิตผักปลอดสารพิษของเกษตรกร ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

Farmers' Knowledge, Attitude and Practice towards Pesticide Free Vegetable Production in Tha Sao sub-district, Sai Yok district, Kanchanaburi province

ฐิติพันธ์ ลุฬักชี¹ คณิงรัตน์ คำมณี^{1*}
จิรัฏฐินาฏ ถังเงิน¹ และ พันธจิตต์ สีเหนียง¹
Titipan Lumphakchee¹ Kanungrat Kummanee^{1*}
Jirattinart Thungngern¹ and Panchit Seeniang¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรในพื้นที่ศึกษา 2) ความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติของเกษตรกรในการผลิตผักปลอดสารพิษ และ 3) ปัญหาในการพัฒนาการผลิตผักปลอดสารพิษ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ผลิตผักในพื้นที่ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 30 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และค่าเฉลี่ย ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 49.93 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีพื้นที่ของตนเองในการทำเกษตรเฉลี่ย 6.10 ไร่ เป็นพื้นที่ในการผลิตผักเฉลี่ย 3.20 ไร่ โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกพริกมากที่สุด สำหรับความรู้เกี่ยวกับการผลิตผักปลอดสารพิษของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรตัวอย่างสามารถตอบคำถามได้ถูกต้อง คิดเป็นค่าเฉลี่ย 95.89% เกษตรกรมีทัศนคติเห็นด้วยอย่างยิ่งต่อการผลิตผักปลอดสารพิษ (ค่าเฉลี่ย 4.71 จาก 5.00 คะแนน) และมีการปฏิบัติอย่างถูกต้องตามขั้นตอนการผลิตผักปลอดสารพิษ คิดเป็นร้อยละ 70.81 สำหรับปัญหาในการพัฒนาการผลิตผักปลอดสารพิษที่เกษตรกรมีการระบุมากที่สุด คือ ปัญหาการได้รับผลตอบแทนน้อย

คำสำคัญ: ความรู้ ทักษะ การปฏิบัติ ผักปลอดสารพิษ ตำบลท่าเสา

Received: 31 July 2019; Accepted: 25 October 2020

¹ ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร คณะเกษตร กำแพงแสน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม 73140

¹ Department of Agricultural Extension and Communication, Faculty of Agriculture at Kamphaeng Saen, Kasetsart University, Kamphaeng Saen Campus, Nakhon Pathom, 73140.

Corresponding author: agrkrk@ku.ac.th

Abstract

The objectives of this study were to determine 1) general background of farmers in the research site, 2) knowledge, attitude and practice of farmers on pesticide free vegetable production in the research site, and 3) problems in vegetable production development. Data collection was obtained by interviewing 30 farmers who cultivated vegetables in Tha Sao sub-district, Sai Yok district, Kanchanaburi province. Descriptive statistics such as percentage maximum minimum and mean were used to analyze the data. The results found that average age of respondent was 49.93 years. Most of respondents obtained primary level education. The average number of owned agricultural land was 6.10 rai. The average number of vegetable cultivation land was 3.20 rai. Most of farmers cultivated chilli. The results of assessment on farmers' knowledge indicated that the respondents had capabilities to answer correctly in pesticide free vegetable production, accounting for 95.89%. Majority of them had strong agreement on the attitude in pesticide free vegetable production. The respondents of about 70.81% had the appropriate practice in the vegetable production. However, a low income had been the main problem among the growers.

Keywords: knowledge, attitude, practice, pesticide free vegetable, Tha Sao sub-district

บทนำ

ผักเป็นอาหารในชีวิตประจำวันที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย ช่วยให้ร่างกายทำงานเป็นปกติและมีสุขภาพที่อยู่ในภาวะสมดุล พืชผักมีสารต้านอนุมูลอิสระที่เป็นสาเหตุทำให้เซลล์เสื่อมสภาพและถูกทำลาย ก่อให้เกิดโรคเรื้อรัง เช่น มะเร็ง ไช้มันอุดตันในเส้นเลือด และคอเลสเตอรอลสูง เป็นต้น (กลุ่มงานศึกษาและพัฒนาการปลูกพืช, 2552)

แม้ว่าพืชผักจะเป็นอาหารที่จำเป็นและมีประโยชน์ต่อสุขภาพ แต่ในปัจจุบันพบว่าปัญหาสารพิษตกค้างในพืชผักและสิ่งแวดล้อมทวีความรุนแรงขึ้น จากการออกสู่แม่เก็บตัวอย่างผักผลไม้ตามตลาดค้าส่ง ห้างโมเดิร์นเทรด และซูเปอร์มาร์เกตหลายแห่งของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thailand Pesticide Alert Network [Thai-PAN]) พบว่า ผักผลไม้ส่วนใหญ่ (56% หรือเกินกว่าครึ่งของตัวอย่างที่ทำการสุ่มตรวจ) มีสารพิษตกค้างเกินกว่าค่ามาตรฐาน แม้แต่ผักผลไม้ที่ขายตามห้าง และมีเครื่องหมายสัญลักษณ์ Q รับรองคุณภาพ กลับพบว่ายังมีสารตกค้างมาก (ไทยรัฐ, 2560) และเมื่อพิจารณาข้อมูลด้านสถานการณ์ความปลอดภัยของผักและ

ผลไม้ในประเทศในระดับฟาร์ม พบปัญหาการขาดความรู้ในการใช้สารเคมีที่ถูกต้อง และปัญหาการเข้าถึงเฉพาะข้อมูลจากการโฆษณาและการส่งเสริมการขายสารเคมีอย่างอิสระ ส่งผลให้เกิดการใช้สารเคมีที่ไม่ถูกวิธีและมีการใช้อย่างฟุ่มเฟือย (นภาพร, 2557) ซึ่งการใช้สารเคมีทางการเกษตรมากเกินไปปริมาณที่เหมาะสมและขาดการดูแลควบคุมอย่างใกล้ชิดจากภาครัฐ ถือเป็นปัญหาเรื้อรังของประเทศไทย ที่ไม่เพียงส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนผู้บริโภคชายวัยเท่านั้น ในขณะเดียวกันเกษตรกรผู้เพาะปลูก ก็ถือเป็นอีกกลุ่มบุคคลที่ไม่อาจเลี่ยงผลเสียต่อสุขภาพได้เช่นกัน นับวันจำนวนผู้ป่วยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช จะค่อยๆ เพิ่มมากขึ้น (กรุงเทพฯธุรกิจ, 2557)

วิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชน ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรีมีแนวคิดริเริ่มจากการที่สมาชิกของชุมชนได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชนที่ได้จากการจัดเก็บจากครัวเรือน ทำให้ทราบถึงปัญหาหนี้สินของครัวเรือน เกิดจากการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค ต้นทุนวัตถุดิบทางการเกษตรสูงขึ้น เป็นหนี้นอกระบบ และได้แนวทางการแก้ไขปัญหโดยกำหนดเป็นแผนชุมชน จึงเกิดการรวมตัว

จัดตั้งร้านค้าชุมชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ให้กับสมาชิกและคนในชุมชน โดยการจำหน่ายสินค้าราคาถูกที่ชุมชนต้องการและเป็นตลาดจำหน่ายสินค้าเกษตร สินค้าเกษตรแปรรูปที่ชุมชนผลิตขึ้น แล้วนำมาจำหน่ายที่ร้านค้าชุมชนที่เกิดจากการลงทุนโดยการถือหุ้นตามกำลังทรัพย์ของสมาชิก (กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร, 2557) อย่างไรก็ตามสินค้าที่เกษตรกรในชุมชนนิยมผลิตและนำมาฝากจำหน่ายในร้านค้าชุมชนนี้ คือ ผักสด ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผักที่ผลิตขึ้นเองจากเกษตรกรในชุมชน ไม่มีการได้รับการรับรองมาตรฐาน ดังนั้นการศึกษาเรื่อง ความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติของเกษตรกรในการผลิตผักปลอดภัยจึงมีความสำคัญในการนำไปใช้ในการวางแผนการส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตผักให้มีความปลอดภัยมากขึ้นอันจะส่งผลดีต่อสุขภาพของผู้บริโภค ผู้ผลิต และสิ่งแวดล้อมในชุมชน นอกจากนี้ ยังสามารถนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาเกษตรกรในประเด็นอื่นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การส่งเสริมการรวมกลุ่ม เป็นต้น

วิธีการวิจัย

ประชากรที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา คือ เกษตรกรผู้ผลิตผักในพื้นที่ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 30 คน ใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบก้อนหิมะ (Snowball sampling technique) เนื่องจากเกษตรกรผู้ผลิตผักในชุมชนมีจำนวนไม่มาก ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือน เมษายน-พฤษภาคม พ.ศ. 2561 โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และค่าเฉลี่ย

การวิเคราะห์ความรู้ในการผลิตผักปลอดภัยเป็นคำถามปลายปิดแบบเลือกตอบ มี 2 ระดับ คือ ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน โดยคำถามมีทั้งหมด 5 ประเด็น คือ 1) การเตรียมแปลงปลูก ประกอบด้วยประเด็นคำถามย่อยเกี่ยวกับหลักการในการปลูกผักปลอดภัย และการปรับสภาพดินให้เหมาะสม 2) การเตรียมเมล็ดพันธุ์ ประกอบด้วยประเด็นคำถามย่อยเกี่ยวกับการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์เสียและสิ่งเจือปน การแช่เมล็ดพันธุ์ผัก และการคลุมเมล็ดพันธุ์ด้วยสารเคมี 3) การปลูกและการดูแลรักษา ประกอบด้วยประเด็นคำถามย่อยเกี่ยวกับระยะเวลาการปลูกผัก การตรวจแปลง วิธีการป้องกันกำจัดศัตรูพืช การใช้สารเคมีที่เหมาะสม การใช้สารสกัดจากพืช และการใช้ปุ๋ยหรืออาหารเสริม 4) การเก็บเกี่ยว

ประกอบด้วยประเด็นคำถามย่อยเกี่ยวกับ อายุการเก็บเกี่ยวที่เหมาะสมของผักแต่ละชนิด การเว้นระยะการเก็บเกี่ยวหลังจากฉีดพ่นสารเคมี และการตัดแต่งผลผลิต และ 5) การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ประกอบด้วยประเด็นคำถามย่อยเกี่ยวกับการทำความสะอาดผัก ภาชนะบรรจุผักที่เหมาะสม วิธีการบรรจุและวางผักหลังจากการเก็บเกี่ยว การวัดทัศนคติของเกษตรกรเป็นแบบประเมินค่า (Rating Scale) ของ Likert แบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ เห็นด้วยมากที่สุด มีคะแนนเท่ากับ 5 เห็นด้วยมากปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด คะแนนเท่ากับ 4 3 2 และ 1 ตามลำดับ และกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายโดยใช้เกณฑ์ คะแนน 4.21-5.00 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด คะแนน 3.41-4.20 หมายถึง เห็นด้วยมาก คะแนน 2.61-3.40 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง คะแนน 1.81-2.60 หมายถึง เห็นด้วยน้อย คะแนน 1.00-1.80 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด และการปฏิบัติของเกษตรกรในการผลิตผักปลอดภัยประเมินโดยให้คะแนน 1 และ 0 โดยเกษตรกรมีการปฏิบัติได้ 1 คะแนน ส่วนการไม่เคยปฏิบัติได้ 0 คะแนน

ผลการวิจัยและวิจารณ์

1. ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรในพื้นที่ศึกษา

กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นเกษตรกรผู้ผลิตผักในพื้นที่ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี มีอายุเฉลี่ย 49.93 ปี และส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 63.33 โดยกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีสถานภาพสมรส มีสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 4.10 คน สำหรับอาชีพหลักของกลุ่มตัวอย่าง คือ อาชีพทำสวนผลไม้ การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ และการเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 76.67 รองลงมาคือการรับราชการ คิดเป็นร้อยละ 10.00 ผู้ประกอบการค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 6.67 และอาชีพรับจ้างทั่วไปทั้งในและนอกภาคการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 3.33 เท่ากัน ตามลำดับ โดยกลุ่มตัวอย่างมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน คือ 9,166.67 บาท มีพื้นที่ของตนเองในการทำการเกษตรเฉลี่ย 6.10 ไร่ จากการสังเกตการณ์และศึกษาภาคสนามพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ทำการผลิตผักในพื้นที่ของตนเอง ไม่ได้เช่าพื้นที่เพิ่มเติม เนื่องจากการผลิตผักไม่ได้ใช้พื้นที่มาก และส่วนใหญ่เป็นการผลิตเพื่อนำไปบริโภคในครัวเรือนและส่งจำหน่ายไม่มากนัก

สำหรับการผลิตผักในปีที่ผ่านมาของเกษตรกรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ในการผลิตผักเฉลี่ย 3.20 ไร่ โดยชนิดผักที่เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกพริก

มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 18.75 รองลงมา คือ ถั่วฝักยาว คิดเป็นร้อยละ 16.67 มะเขือเปราะ จำนวน 7 คน 14.58 กระเพรา คิดเป็นร้อยละ 12.50 แตงกวา คิดเป็นร้อยละ 10.42 กวางตุ้ง และ โหระพา คิดเป็นร้อยละ 8.33 เท่ากัน คื่นช่าย คิดเป็นร้อยละ 6.25 และผักบุ้ง คิดเป็นร้อยละ 4.17 ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่เกษตรกรผลิตผักประเภทผักสวนครัว เนื่องจากต้องการไว้สำหรับบริโภคในครัวเรือนและส่งจำหน่ายด้วย ตลาดในการขายผลผลิตของเกษตรกร พบว่า ส่วนใหญ่เกษตรกรนำผลผลิตที่ได้ไปขายที่วิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชน คิดเป็นร้อยละ 63.33 รองลงมาคือ ขายให้พ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อที่แปลง คิดเป็นร้อยละ 26.67 และนำไปขายให้กับพ่อค้าคนกลางในเมือง คิดเป็นร้อยละ 16.67 ตามลำดับ โดยส่วนใหญ่เกษตรกรนำผลผลิตไปฝากขายที่

วิสาหกิจชุมชนฯ แม้ว่าเกษตรกรผู้นำสินค้ามาฝากขายจะถูกหักค่าฝากขายคิดเป็นร้อยละ 10.00 ของการขายสินค้า แต่เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนฯ มีสมาชิกจำนวนมากกว่า 600 คน และสมาชิกจะได้รับเงินปันผลจากค่าหุ้นทุกปี ทำให้สมาชิกและคนในชุมชนนิยมมาซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคที่วิสาหกิจชุมชนฯ นี้ ส่งผลให้ผลผลิตเกษตรต่าง ๆ และสินค้าอื่น ๆ ที่นำมาฝากขาย มีผู้ซื้อมาซื้อเป็นจำนวนมาก แหล่งความรู้ในการผลิตผักของเกษตรกร ด้านสื่อบุคคล พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับความรู้จากเพื่อนบ้านและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ คิดเป็นร้อยละ 80.00 เท่ากัน ด้านสื่อสิ่งพิมพ์ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับความรู้จากการอ่านหนังสือเอง คิดเป็นร้อยละ 60.00 ส่วนด้านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับความรู้จากการดูโทรทัศน์ คิดเป็นร้อยละ 93.33

Table 1 General background of 30 farmers in the study areas

Item	Minimum	Maximum	$\bar{X}$
Age (year)	37	67	49.93
Number of household member (person/household)	3	6	4.10
Total income (baht/month)	1,000	25,000	9,166.67
Number of total land tenure (rai/household)	1	20	6.10
Number of total land tenure for vegetable cultivation (rai/household)	0.25	15	3.20

Source: Survey (2017)

2. ความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติของเกษตรกรในการผลิตผักปลอดสารพิษ

เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการผลิตผักปลอดสารพิษเป็นอย่างดี โดยเกษตรกรตัวอย่างสามารถตอบคำถามได้ถูกต้องเฉลี่ย 95.89% เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า เกษตรกรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบคำถามในด้านการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ถูกทั้งหมด (ร้อยละ 100.00) รองลงมาคือ การปลูกและการดูแลรักษา (ร้อยละ 97.22) การเตรียมแปลงปลูก (ร้อยละ 93.33) และการเตรียมเมล็ดพันธุ์ (ร้อยละ 88.89) ตามลำดับ (Table 2) จะเห็นได้ว่า เกษตรกรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการผลิตผักปลอดสารพิษ โดยจากการสังเกตการณ์และศึกษาภาคสนาม พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เคยได้รับการส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารพิษทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ในรูปแบบของการจัดการฝึกอบรม การแนะนำผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการปลูกผักปลอดสารพิษ

การได้รับเอกสารความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น จึงทำให้เกษตรกรในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและวิธีการผลิตผักปลอดสารพิษ

ในด้านทัศนคติของเกษตรกร พบว่า ภาพรวมเกษตรกรมีทัศนคติทางบวกต่อการผลิตผักปลอดสารพิษ โดยมีทัศนคติเห็นด้วยอย่างยิ่ง คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.71 จาก 5.00 คะแนน (Table 2) เมื่อพิจารณาตามประเด็นหลัก พบว่า เกษตรกรทั้งหมดมีทัศนคติเห็นด้วยมากที่สุด ในทุกประเด็นย่อยของประเด็นหลักเรื่องการเก็บเกี่ยว (ค่าเฉลี่ย 5.00) รองลงมา คือ การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว (ค่าเฉลี่ย 4.99) การปลูกและการดูแลรักษา (ค่าเฉลี่ย 4.71) การเตรียมแปลงปลูก (ค่าเฉลี่ย 4.67) และมีทัศนคติเห็นด้วยในประเด็นหลักการเตรียมเมล็ดพันธุ์ (ค่าเฉลี่ย 4.17) ตามลำดับ (Table 2) ผลการศึกษานี้แสดงว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีทัศนคติด้านบวกต่อการผลิตผักปลอดสารพิษโดยเกษตรกรเห็นด้วยมากที่สุดในเกือบทุกประเด็นหลักยกเว้นด้านการเตรียมเมล็ดพันธุ์ ทั้งนี้อาจ

เนื่องมาจากเกษตรกรเห็นว่าเมล็ดพันธุ์ที่ใช้ในการปลูกเป็นเมล็ดพันธุ์ที่ซื้อมาจากแหล่งจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ (ร้านค้าในเมือง) ไม่ได้เป็นเมล็ดพันธุ์ที่เกษตรกรเป็นผู้ผลิตขึ้นเอง ทำให้เกษตรกรมีความเชื่อมั่นว่าเป็นเมล็ดพันธุ์ที่ดี มีความสะอาด และมีคุณภาพ สามารถนำไปใช้ในการปลูกได้เลย จึงอาจไม่จำเป็นต้องมีการดำเนินการในขั้นตอนนี้ ไม่ว่าจะเป็นการคัดแยกเมล็ดเสียและสิ่งเจือปนออก การแช่น้ำอุ่นเพื่อลดปริมาณเชื้อโรคและกระตุ้นการงอก และการคลุกเมล็ดเพื่อป้องกันการโรคระบาดในบางพื้นที่ เป็นต้น

ส่วนการปฏิบัติของเกษตรกรในการผลิตผักปลอดสารพิษพบว่า ภาพรวมเกษตรกรมีการปฏิบัติอย่างถูกต้องตามขั้นตอนการผลิตผักปลอดสารพิษ คิดเป็นค่าเฉลี่ย ร้อยละ 70.81 เมื่อพิจารณาตามประเด็นหลักพบว่า เกษตรกรมีการปฏิบัติมากที่สุดในประเด็นหลักเรื่อง การเก็บเกี่ยว (ร้อยละ 98.89) รองลงมา คือ การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว (ร้อยละ 98.33) การปลูกและการดูแลรักษา (ร้อยละ 84.44) การเตรียมแปลงปลูก (ร้อยละ

45.83) และการเตรียมเมล็ดพันธุ์ (ร้อยละ 23.33) ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าเกษตรกรมีการปฏิบัติตามขั้นตอนในการผลิตผักปลอดสารพิษมากกว่าร้อยละ 50.00 อยู่ 3 ประเด็นหลัก คือ การเก็บเกี่ยว การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว และการปลูกและการดูแลรักษา สำหรับประเด็นการปฏิบัติที่เกษตรกรมีการปฏิบัติน้อยกว่าร้อยละ 50.00 มี 2 ประเด็นหลัก คือ การเตรียมแปลงปลูก และการเตรียมเมล็ดพันธุ์ อาจเนื่องมาจากเกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่าพื้นที่ในการปลูกผักของตนเองไม่ได้ประสบปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพดิน โดยสามารถปลูกได้ผลผลิตดี จึงไม่เห็นความจำเป็นในการตรวจสอบคุณภาพดิน เพื่อปรับสภาพดินหรือปรับปรุงดินให้เหมาะสมต่อการเพาะปลูกในแต่ละครั้ง ส่วนประเด็นการเตรียมเมล็ดพันธุ์ อาจเนื่องมาจากเกษตรกรมีความเชื่อมั่นต่อแหล่งจำหน่ายเมล็ดพันธุ์และผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ ทำให้เกษตรกรไม่ต้องดำเนินการในขั้นตอนการเตรียมเมล็ดพันธุ์

Table 2 Farmers' knowledge attitude and practice towards pesticide free vegetable production

n=30

Item	Correct Knowledge (%)	Practice (%)	Attitude level
Land preparation	93.33%	45.83%	Strongly agree (4.67)
Seed preparation	88.89%	23.33%	Agree (4.17)
Cultivation and maintenance	97.22%	84.44%	Strongly agree (4.71)
Harvest	100.00%	98.89%	Strongly agree (5.00)
Postharvest handling	100.00%	98.33%	Strongly agree (4.99)
Average	95.89%	70.16%	Strongly agree (4.71)

3. ปัญหาในการพัฒนาการผลิตผักปลอดสารพิษ

ปัญหาในการพัฒนาการผลิตผักปลอดสารพิษ ดังแสดงในตารางที่ 3 พบว่า ปัญหาที่เกษตรกรมีการระบุนมากที่สุด คือ ปัญหาการได้รับผลตอบแทนน้อย คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมา คือ ปัญหาการขาดช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า คิดเป็นร้อยละ 33.33 ปัญหาการขาดความรู้ในการผลิตผักปลอดสารพิษ คิดเป็นร้อยละ 26.67 ปัญหาการขาดเจ้าหน้าที่เข้ามาส่งเสริม คิดเป็นร้อยละ 13.33 ตามลำดับ จะเห็นได้ว่า ปัญหาการได้รับผลตอบแทนน้อยเป็นปัญหาที่เกษตรกรระบุนมากที่สุดถึงจำนวนครึ่งหนึ่งของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ โดยจากการสังเกตการณ์และศึกษาภาคสนามพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการผลิตตามขั้นตอนการผลิตผักปลอดสารพิษที่ถูกต้องและเหมาะสม แต่ไม่ได้มี

การขอรับรองมาตรฐานสินค้า ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กนกวรรณ และคณะ (2562) ที่พบว่าปัญหาในการเลือกซื้อสินค้าประเภทผักสดที่ผู้บริโภคพบมากที่สุด คือ ปัญหาสินค้าไม่มีมาตรฐานรับรอง และจากผลการวิจัยของ ณัฐธิดา และพันธ์จิตต์ (2561) พบว่า การมีป้ายมาตรฐานรับรอง GAP เป็นปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาดที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญมากที่สุด อย่างไรก็ตาม จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า เกษตรกรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจ และมีทัศนคติที่ดีต่อการผลิตผักปลอดสารพิษอย่างมากทำให้มีความเหมาะสมต่อการส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าสู่ระบบการรับรอง นอกจากนี้จากผลผลิตส่วนใหญ่ถูกนำไปขายในตลาดเดียวกัน ไม่มีการจำหน่ายประเภทของผัก ทำให้เกษตรกรได้รับราคาจากการจำหน่ายเหมือนกันกับผู้ผลิตแบบทั่วไป ในขณะที่การผลิต

ของเกษตรกรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการใช้สารเคมีน้อย จึงทำให้เกษตรกรต้องใช้เวลาในการดูแลมาก และ

ผลผลิตที่ได้ก็น้อยกว่า เมื่อจำหน่ายในราคาเดียวกันจึงทำให้เกษตรกรได้รับผลตอบแทนน้อย

Table 3 Problems in vegetables production development

Problems	No.	Percentage
Less net profit	15	50.00
Lack of market channel	10	33.33
Lack of the knowledges on pesticide free vegetables production	8	26.67
Lack of extension staff	4	13.33

n=30

Note: A farmer can answer more than one.

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มุ่งทำการศึกษาความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติในการผลิตผักปลอดสารพิษของเกษตรกร ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี โดยทำการศึกษาจากเกษตรกรผู้ผลิตผักในพื้นที่ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 30 คน ซึ่งเกษตรกรอายุเฉลี่ย 49.93 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพหลัก โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน คือ 9,166.67 บาท มีพื้นที่ของตนเองในการทำเกษตรเฉลี่ย 6.10 ไร่ เป็นพื้นที่ในการผลิตผักเฉลี่ย 3.20 ไร่ เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกพริกมากที่สุด และนำผลผลิตที่ได้ไปขายที่วิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านคำชุมชน แหล่งความรู้ในการผลิตผักของเกษตรกร คือ จากเพื่อนบ้านและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ การอ่านหนังสือเอง การดูโทรทัศน์ สำหรับความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติของเกษตรกรในการผลิตผักปลอดสารพิษ พบว่า ภาพรวมเกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการผลิตผักปลอดสารพิษโดยสามารถตอบคำถามได้ถูกต้อง คิดเป็นค่าเฉลี่ย 95.89% โดยประเด็นหลักที่เกษตรกรทั้งหมดตอบถูก คือ การเก็บเกี่ยว และการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว สำหรับด้านทัศนคติ พบว่า เกษตรกรมีทัศนคติเห็นด้วยอย่างยิ่งต่อการผลิตผักปลอดสารพิษ คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.71 โดยเกษตรกรทั้งหมดมีทัศนคติเห็นด้วยมากที่สุด ในทุกประเด็นย่อยของประเด็นหลักเรื่องการเก็บเกี่ยว ส่วนด้านการปฏิบัติ พบว่า เกษตรกรมีการปฏิบัติอย่างถูกต้องตามขั้นตอนการผลิตผักปลอดสารพิษ คิดเป็นค่าเฉลี่ย ร้อยละ 70.81 โดยเกษตรกรมีการปฏิบัติมากที่สุด ในประเด็นหลักเรื่องการเก็บเกี่ยว ปัญหาในการพัฒนาการผลิตผักปลอดสารพิษ พบว่า ปัญหาที่เกษตรกรมีผลกระทบมากที่สุด คือ ปัญหาการได้รับผลตอบแทนน้อย รองลงมา คือ ปัญหาการขาดความรู้ในการผลิตผักปลอด

สารพิษ ปัญหาการขาดเจ้าหน้าที่เข้ามาส่งเสริม และ ปัญหาการขาดช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า ตามลำดับ จากการศึกษาครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. เกษตรกรควรมีการรวมกลุ่มกันเพื่อผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษและวางแผนการผลิตและการตลาดร่วมกัน โดยควรมีการกำหนดปริมาณผลผลิตและแบ่งสัดส่วนหรือจัดทำปฏิทินการผลิตตามชนิดของพืชผักที่ผู้บริโภคต้องการ ช่วยป้องกันไม่ให้เกิดผลผลิตบางชนิดมากเกินไปซึ่งจะส่งผลให้ผลผลิตผักตกค้างและเน่าเสีย ทำให้ไม่สามารถจำหน่ายได้ เนื่องจากผักสดไม่สามารถเก็บไว้ได้นาน ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าปัญหาการขาดช่องทางการตลาด เป็นปัญหาที่เกษตรกรมีผลกระทบถึง และจากการสัมภาษณ์เพิ่มเติม พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ผลิตผักหลายชนิดซ้ำ ๆ กัน และวางจำหน่ายที่วิสาหกิจชุมชนเหมือนกัน ทำให้ผักบางชนิดที่มีปริมาณมากจำหน่ายไม่หมดและเน่าเสีย

2. พ่อค้าหรือร้านค้าชุมชนผู้รับซื้อผัก ควรให้ความร่วมมือตามความสมัครใจในการสนับสนุนเกษตรกรมีการผลิตผักปลอดสารพิษ โดยการจูงใจด้านราคาให้กับเกษตรกรที่มีผลผลิตได้ตามมาตรฐานหรือผ่านการรับรองและสินค้าของเกษตรกรที่ผลิตแบบปลอดภัยหรือใช้สารเคมีน้อยควรติดฉลากให้เห็นอย่างชัดเจน เนื่องจากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า เกษตรกรครึ่งหนึ่งพบปัญหาการได้รับผลตอบแทนน้อย อาจเนื่องมาจากเกษตรกรที่มีการผลิตแบบไม่ใช้สารเคมีหรือใช้ปริมาณน้อยอาจได้ผลผลิตน้อยจากความเสียหายของการถูกศัตรูพืชรบกวน ในขณะที่เกษตรกรต้องจำหน่ายในราคาเท่ากับผลผลิตจากการผลิตผักแบบทั่วไป และควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ผักที่มีการผลิตแบบปลอดภัยหรือใช้สารเคมีน้อย

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในชุมชนและนอกชุมชนควรสนับสนุนให้เกษตรกรผลิตผักอย่างปลอดภัย เช่น การผลิตตามระบบเกษตรที่ดีที่เหมาะสม (GAP) มีการ

สร้างระบบการรับรองโดยชุมชน หรือช่วยอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับขั้นตอนในการเข้าสู่การรับรองมาตรฐานการผลิตต่าง ๆ ตามศักยภาพของเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรมีผลผลิตที่ได้มาตรฐาน และเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป คือ ผู้วิจัยควรศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์ต้นทุน ผลตอบแทน และแนวทางการลดต้นทุนการผลิตผักปลอดสารพิษ และควรศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการรวมกลุ่มการพัฒนาการผลิตและการตลาดผักปลอดสารพิษในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

กนกวรรณ กิตติจินตางค์ คณิศร์ คำนฉวี จิรฐินาฏ ถังเงิน และพันธิจิตต์ สีเหนียง. 2562. พฤติกรรมของผู้บริโภคในการซื้อสินค้าประเภทผักสด: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชน ตำบลท่าเสา อำเภอยะโยค จังหวัดกาญจนบุรี. วารสารวิทยาศาสตร์เกษตรและการจัดการ. 2 (1), 82-88.

กรุงเทพธุรกิจ. 2557. เกษตรอาบสารเคมี มีหันตภัยทำลายสุขภาพ. วันที่ 9 ตุลาคม 2557. ค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2560, <https://www.bangkokbiznews.com/>

กลุ่มงานศึกษาและพัฒนาการปลูกพืช. 2552. การปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ. ค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2560, <https://www.hongkhaichiang->

mai.com/data/download/20200213-1581567531-5.pdf

กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร.

2557. วิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชน ตำบลท่าเสา อำเภอยะโยค จังหวัดกาญจนบุรี. ค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2561 จาก http://www.sceb.doae.go.th/qrcode/1_57tha-sao.html.

ณัฐธิดา ปัญญามากไพบูลย์ และพันธิจิตต์ สีเหนียง. 2561. พฤติกรรมการบริโภคและการตัดสินใจเลือกซื้อผักสดของผู้บริโภคในสถานประกอบการ PB Vally KaoYai Winery อำเภอยะโยค จังหวัดนครราชสีมา. วารสารวิทยาศาสตร์เกษตรและการจัดการ. 1 (2): 37-46.

ไทยรัฐ. 2560. พืชผักผลไม้ไทย สารพิษตกค้างเพียบ. วันที่ 26 กันยายน 2560. ค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2561, <https://www.thairat.co.th/news-society/1079949>

นภาพร กำภูพงษ์. 2557. สถานการณ์ความปลอดภัยของผักและผลไม้ในประเทศ. ใน: การประชุมวิชาการเพื่อเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ปี 2557 “สร้างสังคมไทยให้ปลอดภัยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช”. วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2557. สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข.